

עתה נהפכת המצוקה הלאומית, תוצר השביתות הבלתי-פוסקות לטרגדיה לאומית.

קשה להאמין שגם הסבל והייאוש, שהגיעו לשיא מחפיר ומזעזע בקיץ 1988, לא ישפיעו על שתי המפלגות לנקוט בצעדים "מהפכניים": ליצור מנגנון שיבטיח שכר הוגן לרופא (ולכל שאר העובדים במוסדות ציבוריים המשרתים את האזרח); לשים קץ לשביתות מזויפות, ולחוקק חוק שימנע הפיכת ציבור שלם לבני ערובה.

ב. על השקר

בפגישה מקרית, לא רשמית, באחד מימי הקיץ, הביע אזרח ישראלי תרעומת באוזני פקיד אמרי-קני בכיר על שדוברים של הממשל בושינגטון מתערבים בפומבי בענייניה הפנימיים של ישראל, ומתבטאים בהתנשאות אף בחוצפה כלפי ממשלת ישראל. הפקיד הבכיר לא נעלב. הוא השיב: "הרי אחרי הכל, אתם נהנים מדמי-צדקה שלנו" (הוא השתמש במלה האנגלית dole, הוא המענק החודשי שממשלה מחלקת, למשל, בין מובטלים). ביטוי זה אמנם חריף מהרגיל, אך הוא משקף נאמנה את דעתם של הבריות בעולם כולו, ושל רבים בארה"ב, על היחסים בין שני העמים. כך אנחנו נראים, ולא רק בעיני אויבים. אכן, ישראל נמצאת ברישומת "סיוע החוץ" הגלוי-באלית שהקונגרס מחלק מדי שנה – יחד, למשל, עם מדינות "העולם השלישי".

גרוע יותר: זאת התחושה שהשתרשה בלב רבים בישראל עצמה. הרי משום כך רועדים ישראלים רבים מפחד שמא על-ידי התנהגות לא נאותה בעיני וושינגטון תנקוט ארה"ב "סנקציות", תקצר בסיוע, "יתסגור את הברז", ועוד כהנה וכהנה סיוטים.

הגרוע מכל: רק כך מוסברת ומתורצת הכניעות המתמשכת מצד מדינאי ישראל לדרישות, אף ל"עצות" מושינגטון – בניגוד לאינטרס המוצהר של ישראל, בניגוד לשיקול דעתם של אותם מדינאים עצמם, האחראים סוף-סוף לא למשרד החוץ האמריקני אלא לבוחר הישראלי. כך היה לדוגמה – מני רבות – בקבלת הפסקת האש הגורלית במלחמת יום הכיפורים, כאשר אפילו אבא אבן (אז שר החוץ) האמין והכריז שיש להמשיך את המלחמה עד הניצחון – ניצחון שהיה בהישג יד; ואילו הפסקת האש ההיא הביאה עלינו בכייה לדורות.

כך בימי רבין כראש ממשלה נסוגה ישראל משדות הנפט באבג'רודיים ומהמעברים – מיתלה וג'ידי – שאך תמול-שלוש היו בפי רבין "חיוניים מבחינה אסטרטגית".

כך בימי הקדנציה הראשונה של שמיר כראש ממשלה, כאשר ערפאת היה לכוד בטריפולי, הסורים כיתרו אותו ואת כוחותיו ביבשה, וישראל הפגיזה אותם מהאוויר. אריאז ביקשה וושינגטון מראש הממשלה להפסיק את ההפגזה כדי לאפשר פינויים של ערפאת ואנשיו בספינות של יוון, שממלתה התנדבה למעשה זה. הצלת ערפאת כונתה אז באו"ם "מעשה הומניטארי". ואכן – ללא כל סיבה שפויה הצילה ישראל את חיי הארכי-רוצח של בניה, ואויבה האכזרי ביותר מאז ימי הנאצים.

משמעותית לא פחות היא השפעתה של תדמית כזאת של ישראל על הערבים. הם שכנעו את עצמם מאז ומתמיד – למען הכבוד העצמי – שישראל איננה אלא גרורה עלובה

לעג מר לשכל הישר הוא לסווג את מעשה הרופאים בישראל כ"שביתה". המונח "שביתה" אינו מתאים כלל להעדרותם מעבודתם. על-פי נתוניו הוא מסתווך ביתר דיוק למעשים של חוטפי-מטוסים ודומיהם: הענשת ציבור שלם – במקרה שלנו זה ציבור החלשים ביותר בחברה כולה – על עוול הנגרם, לכאורה, לרופאים – אם הוא נגרם – בידי גורם אחר לגמרי. הציבור הסובל הזה החף מכל אחריות או קשר לעוול, "נדון" בידי הרופאים – מי לסבל ממושך, מי לייאוש תוך פחד, מי לקיצור החיים.

ולקורבן אין תרופה נגד הברוטליות הזאת. אין הוא יכול לפנות למשטרה או לבית משפט. עורך-דין אינו מסוגל לעזור לו. כי הרופאים השמיעו את המלה הקדושה "שביתה", ועל-פי כללי המוסר המוספיים לשלוט בחברה בישראל, השקר של קדושת השביתה עומד מעל כל מוסר אנושי ומעל כל זכות אחרת, לרבות הזכות לבריאות, ואף לחיים של הזולת.

אמנם, חטא הרופאים, שהוסיפו מימד חדש למושג "ברוטליזציה", הוא כבד ביותר, אך, הם אינם היחידים הפונים להענשת הציבור כדי לפתור את בעיותיהם. כך קתנסה עם ישראל בעונש מידי האחיות ועובדי המנהל בבתי החולים, עובדי הרדיו והטלוויזיה, עובדי חברת החשמל, אוספי האשפה, עובדי העיריה והממשלה בכלל – שתפ-קידם לשרת את האזרח.

על כל אלה יש להפעיל פתרון כוללני. יש להבטיח באורח חוקי חומת מגן לציבור חסר-האונים. יש לסווג כעבירה פלילית החזקת ציבור כלשהו כבני ערובה למטרה כלשהי. יש לנסח ולהפעיל חוק מתאים.

מאידך יש להקים גוף שיפוטי אשר ידון בסכסוכי עבודה, בשורה מוגדרת של גופים ציבוריים כמו שבתי המשפט דנים בכל הסכסוכים בעולם. אין זה משנה איך יכונה גוף זה – בית משפט או מוסד לבוררות חובה – והרכבו יכול להיות ייחודי לגבי סוג זה של סכסוך ובלבד: שההכרעות תהיינה בידי שופטים מקצועיים.¹

אך אליה וקוץ בה. ליתר דיוק שדה קוצים בו נמצאת הסיבה העיקרית לסרובו העקשני של שר האוצר "לבוא לקראת" הרופאים. בו הסיבה ששאר חברי הממשלה שותפים. הם יודעים שאם תינתן הטבה כלשהי לרופאים תתחולל מיד התנפלות בלתי מרוסנת של בעלי מגוון גדול של מקצועות אחרים שזכותם, אף היא כמובן קדושה, לדרוש לעצמם הענקה אוטומטית של אותה הטבה. בכך תהרס כהרף עין מערכת השכר במשק כולו – וישראל תחזור למצב של תוהו וזוהו כלכלי שממנה הצליחה בקושי כה רב להיחלץ.

את ה"זכות" הזאת יש לבטל. מי שיש לו תביעות לגבי שכרו או תנאי עבודתו שיגיש אותן בעצמו, וגם הן תוכרענה בידי הגוף השיפוטי.

אמת, עקירת מיתוסים ושקרים מוסכמים, יותר משהיא דורשת חוכמה, היא דורשת אומץ-לב. שלושת הצעדים הדרושים לשים להם קץ היו צריכים להתבצע לפני שנים: אך בתנועת העבודה שלט המיתוס של קדושת השביתה; במחנה הליכוד – שהבטיח חזור והבטח חקיקה נאותה – שלט הפחד בפני המנדרינים של הסתדרות העובדים. אך

1. אין בכך כמובן פתרון לבעיות המבניות של מערכת הבריאות. רק ועדת חקירה ממלכתית בעלת סמכויות מסוגלת לרדת לעומקו ולהציע פתרונות שבהכרח יהיו מרחיקי לכת.

התחייבויותיה במזרח הרחוק 68 מיליארד דולר.² לעומת תרומותיה לבטחון של בעלות ברית אלה (שהוא כמוֹן אינטרס משותף להן ולארה"ב) ניתנים לישראל שלושה מיליארד דולר (1.8 מיליארד סיוע צבאי, 1.2 מיליארד סיוע אזרחי), וזאת היא מקבלת לא כמוֹן, כבעלת-ברית, אלא כ"מקרה סעד", דבר המחייב אותה להגיש בקשה כל שנה. להשוואה זאת נודעת משמעות כפולה ומכופלת לאור עובדת יסוד אחרת. ארה"ב מקיימת צבא על אדמת אירופה למען האינטרס הבטחוני שלה. אילו היתה נאלצת להגן על האינטרס הבטחוני שלה בישראל בצורה דומה, היא היתה צריכה להקים מערכת דומה, ולהוציא עליה – שוב לפי הערכת מומחים אמריקניים, כחמישים מיליארד דולר לשנה. אמנם אין ישראל מקיימת את מערכת הביטחון שלה בשביל צרכים אמריקניים, אך כוח ההרתעה האמריקני באזורנו מוצא את ביטויו בצה"ל.

על היבט אחד של עובדה זאת, נאמר רבות על-ידי אסט-רטגים אמריקניים: במקרה של צורך, הכוח המרתיע כלפי חיל הים הסובייטי במגזר המזרחי של הים התיכון איננו אלא חיל-האוויר של ישראל; ועוד זאת, אף-על-פי שקטן ריכוזו של חיל הים הישראלי בים התיכון, הוא משתלב בסיכום כוחות ההרתעה באזור.

מעל תשתית זאת קיים מבנה-על: חלקה האקטיבי של ישראל במערכת הביטחון הגלובאלי של ארה"ב – ושל המערב. עקב הנסיבות ההיסטוריות (ולא מרצונה) פיתחה ישראל שורה של שרותים, של המצאות, של מערכות נשק, של רשתות מודיעין ומתקני מודיעין שלא היתה כדוגמתם; ודוגמתם קיימים עתה בארה"ב כיוון שישראל שיתפה את ארה"ב בפיתוחם או מסרה לה את סודותיה. הערכת מומחים אמריקניים היא: ששים עד שבעים אחוז מציד מודיעיני בתחום "טכנולוגיה גבוהה" שפותח בישראל נמצא בשימוש בידי קהיליית המודיעין האמריקנית. בין הדוגמאות הרבות: בלון-מודיעין, שפותח בישראל לצרכיה בהשקעה של יותר מ-100 מיליון דולר, נמצא בפעולת-מעקב אמריקנית בקובה.

אין שיעור לערך המידע שנצבר בידי ישראל בהגנתה על בטחונה בכל מלחמותיה – ושהיא העבירה בלי היסוס ובלי "תשבון" לארצות הברית. אין שיעור למידע שמסרה ישראל לארה"ב על תפקודו של הנשק האמריקני שהיא משתמשת בו – מידע שלא יסולא בפז, המדריך את מתכנני המשק האמריקני לגבי תיקונים ושיפורים וחידושים. לא פחות חשוב הוא המידע שהיא יכלה למסור – ושוב, מסרה ללא היסוס או חשבון – על סוגי נשק סובייטיים, על מטוסים, על טילים ועל טנקים. ישראל היא שהמציאה נשק שהצליח להשמיד את הטנק הסובייטי T-72, טנק המערכה העיקרי של הסובייטים המתוכנן למקרה של מתקפה על מערב אירופה; ישראל היא שהמציאה ראשונה את הדרך – אכן, בשימוש נשק אמריקני – "לטפל" בטילי קרקע-אוויר סובייטיים. כן גילה צה"ל את סודות הציד האלקטרוני שבמטוסי הסובייטים.

בין ההמצאות הישראליות שהועברו גם לנאט"ו נמצאים רבדים של "שריון נוסף" לטנקים, המפחיתים את פגיעותם מטילים; וכן, עוד יותר חשוב, אופן השימוש הנרחב במסור-

של ארצות הברית. טיעון מעין זה היה דרוש להם כדי להסביר את נחונות ישראל על צבאות ערב (לא על "פלשתי-ניס", אלא על האריות שבחבורה – מצרים, סוריה, עירק, ירדן וכד' – נציגותיה הגדולות של האומה הערבית). עד היום טוענים הם שארה"ב ואף בריטניה – תוך השתתפות פעילה – הביאו את הנצחון לישראל בשדות הקרב ב-1948 וכן ב-1967.

כאשר עתה, לנגד עיניהם, נוהגת ישראל בציינות בלתי רציונלית כלפי ארה"ב, מתברר להם ביתר שאת שהמפתח לנצחון המיוחל על ישראל נמצא בידי האמריקנים. האם, למשל, ערפאת אינו יודע שישראל הצילה אותו בטריפולי ב-1985 על-פי דרישה מושינגטון? הרי היה זה הוא עצמו שדרש מסעודיה שתבקש מושינגטון ללחוץ על ישראל. כה בטוח היה בטיב היחסים בין וושינגטון וירושלים, שאפילו לא מצא לנכון להציע תמורה כלשהי להצלתו...

ובכן, אם לחץ טלפוני בלבד מספיק להסיג את ישראל מעמדות חיוניות, הרי ברור שלחץ ממשי, כמו מניעת סיוע (אשר, כנראה בעיני הערבים, בלעדיו אין ישראל יכולה לחיות) יהיה מסוגל "לשבור" אותה ולהביאה לידי הנסיגה הגדולה, ההיסטורית, מ"השטחים הכבושים". זוהי התיזה שעליה בנוייה האסטרטגיה הדיפלומטית והתעמולתית הערבית ברחבי העולם, ובעיקר, ובאופן מיוחד ואינטנסיבי בארצות הברית. באסטרטגיה זאת השתלבה ה"התקוממות" ביהודה ושומרון ועזה, ועזרתם הפעילה והנלהבת של כלי התקשורת האמריקניים (והעולמיים) הוכיחה מיד שהתיזה הערבית איננה לגמרי בשמים. מהי הדרישה והלחץ ל"פתרון מדיני" כתגובה לאלימות אם לא תביעה שישראל תיסוג "מכל השטחים"? ורבים בישראל, אשר בשום אופן אינם מוכנים להיכנע לטרור הערבי, מתנבאים בכל זאת שסוף-סוף ישראל לא תוכל לעמוד ב"לחץ האמריקני", כי הרי "אנו תלויים באמריקה".

שם, באמריקה, אכן מוצג העניין בלא כחל ושרק. שם מושמעת עתה בכמה מכלי התקשורת הטענה באוזני וושינגטון: ישראל הסרבנית, המתחצפת, אינה מציינת לדרישותינו – מדוע אנו מסיפים לתת לה סיוע המקיים אותה? דברים ברוח זאת הופיעו באחד העיתונים, ולא לגבי מדיניות "גבוהה" דווקא, אלא אפילו בעניינו של מובארק אוואד, שגורש על-פי צו של בית המשפט העליון – אך בניגוד לדרישתו של שר החוץ האמריקני. שוב ניתנה העצה לממשל: הפסיקו את הסיוע למדינה מרדנית זו.

התדמית היא סילוף מפלצתי, והטיעון של "תלות" הוא שקר חסר שחר. יש בו אף הונאה רבתי. לא זו בלבד שאין ישראל חייבת לסבול את העלבונות ואת ההשפלות ואת האיומים כאילו היא "ענייה בפתח" האמריקני, אלא אדרבא ואדרבא, האמת היא שבסיכומו של דבר קיימת מידה מסויימת של תלות הדדית בין ישראל לארה"ב, לא פחות משקיימת בין ארה"ב ובין מדינה זו או אחרת באי-רופה במסגרת "נאט"ו". האמת היא שישראל מעלה תרומה משמעותית לבטחונה הגלובאלי של ארה"ב – לא פחות ואולי אף יותר מבעלות ברית מסויימות שלה באירופה ובמזרח הרחוק.

יש להזכיר מייד כמה עובדות יסוד. תקציב הביטחון של ארה"ב נע בסביבת 300 מיליארד דולר. מזה היא מוציאה על התחייבויותיה כלפי נאט"ו – לפי חקירה ובדיקה של חבר מומחים שהתפרסמה באפריל השנה – 170 מיליארד; ועל

2. פרופ' סיטון שפיגל, אוניברסיטת דרום קליפורניה, בשם: COUNCIL FOR FOREIGN POLICY OPTIONS, L.A. CALIFORNIA

של ישראל, הם המטיפים מוסר לישראל בלא הרף. הם (במסווה של "פקידים בכירים" אנונימיים) המבטיחים לה – בפרהסיא – מפרק לפרק שאם תמשיך לנהוג כך וכך, או אם לא תעשה כך וכך כמצוות שר החוץ או – שימו שמים – כמצוות הנשיא עצמו, המתואר כמתהלך איש במרחבי הבית הלבן מזועזע וכעוס ממעללי ישראל – אר"א ישתבשו היחסים עם וושינגטון, ואז אוי לה ואבוי לה, לישראל. ויש שמשמיעים בלחישת דרמטית לכתבי ישראל את האיום המפורש "הברז עלול להיסגר". בכל הרצינות, בדיקה של התבטאויות שהושמעו במשך השנים מפי פקיד היסטייט דיפרטמנט האמריקני תגלה שתוכן ונימתן זהים לחלוטין לתוכנה ולנימתה של תוכחת מורה באוזניהם הערת לות של תינוקות בית רבן.

בממשלת ישראל מצד "שמאל", קיים גורם אשר לגביו באורח אובייקטיבי, המצב הקיים הוא הרצוי; וייתכן שגם ימצא דרכים להתנגד לחיסול העיוות והעוול. כי – אם מעמדה של ישראל לא מושוג כמקבלת "סעד" אלא שהכסף פים שהיא מקבלת מווינגטון יוגדרו על פי חוק או חוזה כתמורה על שרותים, ואי אפשר יהיה לנהוג בה כאילו היא אוכלת לחם חסד אמריקני, ואי אפשר יהיה לכל פקידון בסטייט דיפרטמנט לאיים עליה בהפסקת ה-"dole" אר"א אי אפשר יהיה גם לאוהבי מולדת בישראל להמשיך ולהפציר בממשל האמריקני שיאיים ב"סנקציות" על ממשלת ישראל אם זאת לא תפסיק לקבוע שארץ ישראל שייכת לעם ישראל, ואם היא תעמוד על דעתה שמדיניות ישראל חייבת להיקבע דמוקרטית על-ידי העם בישראל ולא על-ידי ממשלת ארה"ב או מישהו אחר, ויהיה שמו, תוארו וצבעו עורו אשר יהיה.

אך קיים בממשלה גם גורם אחר. למרבה האירוניה זה אותו פחד בלתי-רציונלי בפני "עיוות" עם ארה"ב, בענין שהוא בעליל חיוני לישראל ושולי לארה"ב. אמנם איש בממסד בישראל לא יודה בכך. יש לו אפילו תשובה. אם ישראל תוצא מהרשימה של מקבלי סעד שההכרעה בה היא בידי הקונגרס – והתמורה לשרותיה תינתן לה ע"י מוסדות הבטחון האמריקניים, הרי אז היא תהיה נתונה לחסדי אנשי הפנטגון. ומי יודע מה לא יעולל לנו שר (כמו ווינברגר) או פקיד בכיר אנטי-ישראלי, והקונגרס הידידותי יהיה מלכת-חילה חסר-אונים לבוא לעזרתה. טיעון זה נשמע הגיוני (הגם גלותי: פחד המדינה הריבונית ישראל מפני פריץ אפשרי בפנטגון...). אבל הוא מופרך מיסודו, אם אמנם תאמץ ממשלת ישראל תביעה נמרצת לשים קץ לבדיחה המרה של ה-"Dole", ותציע הסדר אשר יהיה הוגן לשני הצדדים.

אין זה מעשי ישראל תיכלל בסידורי נאט"ו. מעמדה הוא ייחודי ולכן חייב להיות ההסכם בינה ובין ארה"ב ייחודי. והייחוד הוא פשוט ביותר. ישראל תקבל תמורה כספית על שרותיה לבטחון הגלובאלי של ארה"ב – על פי חוזה שיהיה בו תוקף של הסכם בינלאומי, ועל-פי החוזה תיקבע המסגרת או ייקבע אף האחוז של התמורה, ולא יהיה בידי מישהו בפנטגון או במשרד החוץ לשנות או להפיר את תנאי החוזה

אר"א, כמוכן, עוד יהיה צורך במסע הסברה כדי להחדיר את התדמית המתקנת של ישראל לתודעת הציבור בארה"ב, לתודעת היהודי בישראל, וכן למוחו ולבו של הציבור הערבי. וסוגיית ההסברה היא בעייה לכשעצמה...

קים נגד טנקים. התוצאה מכך היא שמתכנני אמצעי הגנה בנאט"ו בונים מסוק כזה לשנות ה-90.

תרומה אחרת שאין שיעור לחשיבותה בשביל האמריקנים ומדינות במערב בכלל: ישראל חשפה (בסוריה) את מערכות ההגנה האווירית הסובייטית. הסובייטים נאלצו לוותר על מערכות אלה, היקרות מאד, ולפתח אחרות.

פעם אחר פעם מופיעים מומחי הכוחות המזוינים של ארה"ב בפני ועדות של הסנאט בווינגטון ומעידים על גורם המידע הישראלי בשיפור הטקטיקה המבצעית של חילוי תיהם, ובייזום תיקונים ושיפוצים בתכנון הנשק המיועד להתמודד עם כלי המלחמה הסובייטיים.

אכן, נשק אמריקני נחשב בצדק למתוחכם ביותר בעולם – אך היו מקרים רבים שלכלי נשק שישראל קנתה מארה"ב הומצאו בישראל שיפוצים ותוספות. הכל נחשף לעיני שלטונות הביטחון האמריקניים; ואלה אימצו את החידושים לאחר מכן. (מקרה לא-כל-כך נעים היה כשר מכרו המצאות אלה על-ידי וושינגטון לאויב הסעודי במטוס F-15 ב-1981).

עצם הדחף בישראל עקב מצבה הבטחוני המיוחד, לפתח שיטות ומערכות מתקדמות, והשתתפותם של מוחות בין המבריקים במדינה ביוזמות מחקר ובפיתוח, הינם גורמים מכריעים בהתקדמות הטכנולוגית המדהימה של ישראל – וישראל איננה, ואינה יכולה להיות קמצנית. היא מוציאה על בטחונה, יחסית לאוכלוסייה, פי חמישה בערך מההוצאה האמריקנית – והרבה יותר מפי חמישה של הוצאות מדי-נות נאט"ו באירופה. פרי המאמץ הזה: יכולתה המעולה של ישראל היה ישרות למקור נכבד לשיפור היכולת של ארה"ב.

מדהים ומרושע הוא ההסבר הניתן בווינגטון ל"צורך" לנהוג בישראל לא כמו כלפי בלגיה או הולנד או שאר בעלות בריתה של ארה"ב התורמות לא יותר ואולי אף פחות מישראל למערכת הבטחון הגלובאלי של ארה"ב – אלא כמי שמפרישים לה נדבות.

אכן, אין איש בווינגטון שיכחיש את העובדות, ואת המסקנה הנובעת מהן: ישראל בהחלט היתה צריכה להימנות בין שאר בעלות הברית שהיחסים עמהן הם של "סיוע בטחוני הדדי". אבל, דא עקא, לממשל יש רצון עז לסייע למדינות שונות בעולם ע"י תקציב "סיוע חוץ". מאחר שבקונגרס נתקל רצון זה בהתנגדות לא פחות עזה, אין סיכוי להעביר את תוכנית סיוע-החוץ בקונגרס אלא אם כן תימצא ישראל ברשימת מוטביה. התוכנית מוגשת (ככל הנראה על-פי חוק) כחבילה אחת; ולחברי הקונגרס אין מנוס מהמילכוד. על-כן "חייבת" ישראל מדי שנה לפשוט את מחלצותיה כתורמת נכבדה לארה"ב, וכתמורה עליה להתייצב בתור של מקבלי הנדבות.

אפשר להבין את אנשי היסטייט דיפרטמנט, המעוניינים להעניק סעד למדינות-לקוחות שונות. וכשהם משיגים את מבוקשם באמצעות ניצול ישראל, יש בכך, מבחינתם גם הישג מקצועי ניכר. הכסף המבוקש עובר דרכם, הם זוכים ב"ניקודות" בהתמודדותם המתמדת עם הנבחרים הטורדניים בקונגרס, והם משפילים את קרנה של מדינת ישראל. האמת היא, שלגבי חלקם לפחות, הרס תדמיתה של ישראל אינו נוגע להם כלל. אדרבא, הם עצמם שבישלו את הדייסה, הם הראשונים והמתמידים בהדבקות תו התלות על מצחה

ג. על המיתוס

השנה, כבכל שנת משבר בעבר, נשמעו בישראל קולות הנהי והבכי על כשלון ההסברה, והעדר הסברה ישראלית בעולם, ועוד כהנה וכהנה דברי טרוניה. קולות דומים נשמעים גם מחוץ-לארץ, הבוקעים מבין הכואבים שם את כאב ישראל. בירושלים אמנם יש תחושת אי-נוחות במסדרונות הממשלה, בעיקר במשרד החוץ האחראי להסברה בחו"ל – אך עם עבור זמן מתעייפים מותחי הביקורת, אין האחראים על בטחון ישראל מוטרדים עוד בשאלות מביכות, והממונים על הסברה יכולים לנשום לרווחה בסדר יומם הקבוע. אכן, לא חסר גם השנה המינוי המסורתי של ועדה האמורה לבדוק את "המצב" ועדה אשר, גם היא בהתאם למסורת נעלמת זמן קצר אחרי מינויה בלא להשאיר עקבות.

תוך כך מתווספת עוד שכבה של שחור על תדמית ישראל בעולם; ובלב יהודים נאמנים בחוץ-לארץ, וכן בלבם של יידיים לא-יהודיים, נוצר עוד תא אחד של מרירות ואכזבה כלפי ישראל.

המפתיע ביותר – אף המחריד – הוא שאין קושי בזיהוי העובדות בשטח. איש אינו יכול לסתור אותן. הן מזדקרות בחדות מתוך קרקע המציאות בכל אימתנותן. אפשר למנות רכיביהן אחד-אחד.

א) ישראל נמצאת במצב מלחמה פורמלי עם כל מדינות ערב, מלבד מצרים. הן מנהלות, תוך תיאום מסויים, מערכת עוינות כלכלית, דיפלומטית ותעמולתית (שלא חסרים בה סממנים של לוחמה פסיכולוגית) – בחריפות מירבית ובהיקף עולמי. (בחלק נכבד של פעילויות אלה משתתפת גם מצרים). זה שנים שמנגנוני התעמולה של מדינות ערב נעזרים, תוך הסלמה מתמדת בארצות שונות בעולם בידי מנגנונים ערביים ופורומים לא-ערביים.

מעבר לפעולות הערביות במלחמה הזאת נוטלים חלק, הלכה למעשה, כלי תקשורת רבים בכל מדינות המערב והמזרח גם יחד. בטלוויזיה במערב נהפכת "ישראל האיומה" לכוכבת המתחרה, בתדירות הופעותיה, עם מודעות הפרסומת המסחרית. על-פי הפרסומת שבה היא זוכה יום-יום ולילה-לילה אפשר היה להניח שהיא אחת ממעצמות-העל בעולם – מעצמת-על של רשע ודיכוי.

מנוצלות עד תום הן האפשרויות הרבות של הטלוויזיה להציג את הרצוי למפעיליה לשם דמוניזציה של ישראל. הופעותיה על המרקע אינן מלוות הצגה מגמתית, מסולפת, מעוותת, או סתם שקרית של חדשות – עם פרשנות ארסית לקינוח.

ב) טיב הפרסומים על ישראל בכלי התקשורת במערב מעלה בביור את הוודאות שהמניע המרכזי בתעמולה האנטי-ישראלית הוא האנטישמיות הקלאסית, שנושאה מצאו לה כסות יעילה באנטי-ישראליות שהיא כידוע "מותרת".

ג) תהינה פעולות הנגד של ישראל אשר תהינה, אין לה משאבים כספיים מספיקים כדי להתמודד עם היקף מסע המלחמה בה. אך גם לגבי האפשרויות אשר, לכל הדעות, נתונות בידיה, יש קשר רופף בלבד בין מנגנון ההסברה שלה ודרכי פעולתו ובין הבעיות שבפניהן היא עומדת.

ד) לעומת זאת, בארצות המערב (ובראשון ארה"ב) קיימת מות קהילות יהודיות גדולות, מאורגנות היטב, בדרך-כלל אוהדות את ישראל, בחלקן הגדול רואות בישראל את

הגורם החיוני המרכזי בחייהן כיהודים; וארגונים שונים עוסקים בהסברה, ללא ידע בסיסי, וללא תאום עם ישראל. חלק ניכר של עבודתם הוא כמוץ ברוח.

חולשת ההסברה הישראלית היתה לשם דבר כבר לפני שלושים שנה ויותר. היא בלטה כבר בזמן מערכת סיני ב-1956. פיסקה ביומנו של יעקב צור, אז שגריר ישראל בפריס, מאפיינת את תולדות ההסברה כולן:

אנשי משרד החוץ הצרפתי מודאגים מחולשת ההסברה שלנו. כל מעשי ההתגרות של מצרים נשכחו... נשארה רק עובדת ההתקפה הישראלית על מצרים, ונאצר מצלית במהירות להפוך את גירסתו בעולם... חוששני שברחי העולם תתקבל התקדמותו של צה"ל בסיני כהתגרות של מלחמה, שהכל חוששים לה.

אין כמובן להשוות את עוצמת המתקפה על ישראל לפני שלושים ושתיים שנה עם מצב המלחמה הטוטאלית המת-נהלת נגדה ב-1988. זמן-מה אחרי מלחמת ששת-הימים קיבל המסע נגד ישראל תאוצה מחודשת – כאשר האויב הצליח לטשטש את התרחשויות השבועות שלפני המלחמה, עת העולם כולו ראה כמו עיניו מעל מרקעי הטלוויזיה את ההמונים הצהלים בכיכרות ערי מדינות ערב לקראת השמדת ישראל. עתה לא היססו לפתוח במסע תעמולה נגד היעד האטרקטיבי של "ישראל התוקפנית" ו"הכובשת". אכן, מאז ועד היום הצטברו המאורעות והשתנו והשתכללו הכלים והשיטות עד שתעמולת הערבים הגיעה לעוצמתה הנוכחית ולתמיכה הנדיבה המושטת לה ברחבי העולם. דבר אחד בלבד לא השתנה: דפוסי היסוד של הסברת ישראל. כדי לתפוס את גודל האבסורד והיקף הטרגדיה של ההסברה הישראלית, יש להפנות את מבטנו למערכה דמיונית כלהלן:

האויב מתעצם, רוכש את כל כלי המלחמה החדשים ביותר, עורך חידושים לעתים מזומנות בארגון צבאו, מעודד ומפעיל כל גוף לוחם "בלתי-סדיר", ותוך ניהול מלחמה חסרת מעצורים מסב לישראל אבדות קשות; ואילו בישראל, מלבד שיפוצים קוסמטיים, נשאר הצבא במשך שלושים שנה כמאובן, עם אותם כלי-נשק, אותו ארגון, ואותן שיטות לחימה.

או תמונה אחרת: צה"ל מנוהל לא ביד משרד בטחון אדיר ועצום עם שר בראשו, אלא ע"י פקיד בכיר, העומד בראש אחת מתריסר המחלקות במשרד החוץ (כאשר שר החוץ ועוזריו אף טוענים שסידור זה הוא הגיוני, כי הרי ידוע שמלחמה איננה אלא המשך של מדיניות חוץ בכלים אחרים).

או, עם נעבור לדוגמה ימית: האויב מתקיף עם סוללה של תריסר אוניות מערכה כבדות ומשוכללות ומולן מציבה ישראל שתי סירות דיג, אף הן משוכללות, כל אחת מאור-יישת ברב-חובל מיומן, ובעל יוזמה, איש ים מובהק, וצוות דיגים מסורים. אלה תולדות ניהול הסברת ישראל ברחבי העולם. לא ייאמן? אדרבה, כל מי שמוכן לסתור את תקפות המשלים הללו מוזמן בזה לנסות את כוחו.

מזה כבר עשרים שנה ברור שמחדלי משרד החוץ בתחום ההסברה אינם מקריים או חד-פעמיים, אלא הם תוצאה בלתי-ימנעת של מבנה המשרד, ושל הדרכים בהן הוא חייב לפעול. הוא אינו מסוגל לפרוץ את מסגרתו. אף אם גאון ינתב סירת דיג לא יוכל להפכה לאוניית קרב. זה שנים רבות שברור לכל מי שחקר את הנושא לעומקו, ובלי משפ-

להציף את העולם במידע מגוון, ממקורות שונים, על העובדות והשתלשלות העניינים אשר למעשה הכריחו את ממשלת ישראל לנקוט בסופו של דבר בפעולה הדרסטית: על פעולות הרכש של עירק; המשא-ומתן של העירקים עם הצרפתים בדבר סוג האורניום הדרוש להם; סרובם לקבל אורניום לא-מעושר (כלומר שממנו אי-אפשר ליצר פצצה); והתקדמות בניית הכור. אף אחת מעובדות אלה לא היתה בבחינת סוד. כולן התפרסמו במקומות שונים בשנה שלפני ההפצצה. צרוף פריט אל פריט ביד מיומנת היה הופך את מכלול הפריטים לפצצה תקשורתית. תמונת המצב היתה מסתמנת: "עיראק, אויבתה של ישראל, מכינה ברצינות פצצה אטומית. התוכל ישראל לשבת בחיבוק ידיים?"

על רקע זה היתה יכולה לבוא הפצצת הכור, אלא שחסר היה ליד שולחן הממשלה השר שלגבי כל עניין ועניין נתונה דעתו לצורכי ההסברה. שר כזה היה אומר לעמיתיו: "רבותי, כדי ליצור את הרקע ההסברתי הרצוי והאפשרי לפעולה זאת, הנני זקוק למספר כזה וכזה של שבועות". אך רמת ההבנה לחזית ההסברה הגועשת היתה כזאת שאיש בממשלה לא היה מודע כלל לנושא. גם, ככל הנראה, לא שר החוץ (הממונה על ההסברה). הוא במקרה הטוב היה בוודאי עסוק אותה שעה בניסוח הנאום האפולוגטי שישא באוזני שגרירים זרים – אחרי ההפצצה (ואחרי הגינויים הצפויים).

הסעיף השני ביצירת מנגנון מתאים הוא הקמת צוות בכיר – חבר אנשים בעלי התכונות הדרושות בידע ובכישור רים, ש"יחיו" את תפקידם במלחמת ההסברה, בדיוק כמו שאלופים בצה"ל חיים את עניין הבטחון, בשכבם ובקומם ובלכתם בדרך. מעבר לידע שלהם במאורעות ההווה, הם יהיו בקיאים ב"חומר": תולדות עם ישראל, תולדות ארץ-ישראל, הקשר הנצחי ביניהם. הם יהיו בקיאים בקשר הערבים עם ארץ-ישראל, הם יידעו את תולדות הציונות – ויוכלו להשיב על כל שאלה בדבר ההתנגשות ביניהם.

לגבי היעד הראשי של ההסברה – ארצות הברית – יועבר קורס מיוחד, לכל הנבחרים לתפקיד: על ההווי האמריקני המדיני, החברתי והאתני, ועל הקהילה היהודית – על גווניה ועל ארגונה. קורס זה ינוהל בידי מומחים מארצות הברית וכן בידי בעלי-ניסיון ישראליים. בשלב שני ינוהלו קורסים מקבילים לגבי תוכניות ההסברה במדינות אחרות. תפקידם הראשוני של חברי הצוות – שאפשר לכנותם "שגרירי ההסברה" (ומספרם אינו צריך לעלות על תריסר) יהיה בדיוק בתחום של המחדלים המורגשים ביותר: התגובה המיידית להתקפות על ישראל ולהשמצתה. לשם כך יכהן רוב הצוות בחוץ-לארץ, מחציתו בארה"ב – והתאור להלן נוגע לארה"ב.

כאן מקומו של הסעיף השלישי בתוכנית: שילוב ארגונים יהודיים אמריקניים בתוכנית העבודה של השגרירים. פעם אחר פעם, ושנה אחר שנה, התלונו – ומוסיפים להתלונו – פעילים למען ישראל (לעתים גם לא-יהודים) על חוסר אונים להגיב מיד ובו במקום על תופעות עוינות בכלי התקשורת, או בהתבטאויות בעל-פה – מחמת חוסר ידע בסיסי, או חוסר ידיעה על עמדת ישראל, וחוסר צינור קבוע ויעיל להשגת תשובה מהירה.

עתה יהיה לידם תמיד שגריר בר-סמכא, שתפקידו היחיד הבלעדי הוא הסברה, ולשכתו תהיה פתוחה עשרים וארבע שעות ביממה. איוש ה"תחנה" יהיה במשמרות, בכל משמרת יכהנו שניים מהשגרירים. קודם כל הם עצמם יכינו

טים קדומים או אינטרסים מסגרתיים, שבנסיבות המיוחדות של ישראל חייב לקום גוף נפרד ממשד החוץ, בעל-עוצמה וסמכות, בעל שיטות ודרכי-עבודה סגוליות, כדי לנהל את הסברת ישראל בעולם.

אמת, בכל מדינה שבה מתגלה צורך – ובימי מלחמה צורך זה עומד וקיים תמיד – להקים מנגנון נפרד להסברה, מתנגד לכך משרד החוץ. כך היה, למשל, גם בבריטניה בימי מלחמת העולם השנייה, כששר החוץ אידן קס נגד מינוי שר למשרד הסברה נפרד. הוא נאלץ לסגת – והוקם מנגנון למלחמת התעמולה בנאצים, בעל היקף גדול בהרבה ממשרד החוץ.

נגד ישראל מתנהל מסע עוינות והשמצה שלא היה כדור-גמתו אפילו בימי תעמולת הנאצים נגד העולם הדמוקרטי ונגד העם היהודי. אך בישראל "אי-אפשר" להתגבר על ההתנגדות האנוכית של משרד החוץ. עובדה היא שכל ניסיון בעבר להקים מנגנון מתאים מחוץ לכותלי משרד החוץ סוכל ע"י שרי החוץ ועוזריהם – תוך אדישותם של ראשי הממשלה וחבריה האחרים. ובנפשנו הדבר.

אמנם הפער בין הרצוי והמצוי התרחב מאוד עקב ההתפתחויות של השנים האחרונות, ועתה כתוצאה ישירה של אסטרטגיית ה"אינתיפדה" הערבית, דורש הטיפול במצב מאמצים ומשאבים הרבה יותר גדולים משנדרשו בעבר. למשל, כאשר ראש הממשלה המיועד בגין הבטיח חגיגות במאי 1977 שיקים משרד נפרד להסברת-חוץ. הנסיבות השתנו גם מאז החליטה מפלגת העבודה ב-1981 להקים משרד הסברה נפרד אם תגיע לשלטון. ואולם היסודות לפתרון ההכרחי לא השתנו.

לאור רב-צדדיותה של הבעייה יש גם לפתרון אפשרי פנים רבות. כאן אפשר ורצוי לשרטט חלק מהן בלבד. ישנם גם רכיבים מסויימים שהשתיקה יפה להם – כגון הלווחמה הפסיכולוגית, אשר עד כה היוותה בעליל, כמעט מונופול של הערבים וידידיהם.

יכונה גוף ההסברה כפי שיכונה – מיניסטריון, סוכנות, מפעל, מרכז – בראשו חייב לעמוד אדם בסמכות מלאה של שר המשתתף בשיבות הממשלה. מדיניות ההסברה והפולטתה הן עניין לרובד המיניסטריונלי לא פחות ממדיניות הבטחון ויישומה. כמו-כן, לשר ההסברה לא יהיו עסוקים אחרים מלבד הסברה: הוא יהגה בה יומם וליל. כך, נוסף להגשת תוכניות ודיווחים לממשלה, ישמיע השר באוזני עמיתיו את "ההיבט ההסברתי" של תוכנית פעולה ומבצע שיצריך הסברים.

אחד הכשלונות ה"קלאסיים" בהסברה בתקופה האחרונה היה קשור להפצצת הכור האטומי בעירק – פעולת מנע הגיונית ובעלת חשיבות מאין כמוה, שתכנונה וביצועה היו מבריקים. בהעדר מסע הסברה ישראלית בעוד מועד קיבלו אותו הבריות בעולם כמעשה תוקפנות ותולא – כפי שהוגש בידי כלי התקשורת בעולם: הנה מדינה תפה-מפסע הותקפה וריבונותה חוללה, בידי ישראל התוקפנית. מיד זכתה ישראל בקיתוני שופכין גם בכלי התקשורת אף מפי ממשלות. ההמומים ביותר היו ידידי ישראל בחוץ-לארץ; הם פשוט התקשו להגיב. אמנם כשלושה חודשים אחרי המבצע, ואחרי שכל מלות הגנאי מוצו, הופיעה חוברת יפה ומצויינת בתוכנה שהסבירה בצורה משכנעת את כל הנסיבות...

יכול היה להיות לגמרי אחרת. אחרי שהוחלט על הפעולה נמשכו ההכנות זמן די רב. תוך תקופה זאת אפשר היה

לארבעת אלפים סניפים ברחבי צפון אמריקה, שהיא עצמה מתפקדת כגוף ציוני לא-פוליטי, אפשר ליצור קשר בעזרתה, עם אלפי מתנדבות, בעלות ידע וכישורים לא מבוטלים, ואהבת ישראל. אין ארגון והפעלתן משימה בלתי-אפשרית. (בסוגריים מותר להוסיף שבדיקה קפדנית, בשנת 1977, של חומרי הסברה שהופצו בידי ארגונים יהודיים שונים בארה"ב, גילתה שהעלונים של מחלקת ההסברה של "הדסה" היו המרשימים ביותר, גם בתוכנם וגם בצורתם). למעשה קיימות כיום קבוצות שונות בערי ארה"ב הלוחות מות באורח פרטיזוני את מלחמת ההסברה של ישראל. בהכרח מכוון חלק ניכר של פעילותם נגד הגופים היהודיים השמאלניים העוינים את ישראל, אם בגלוי אם במסווה של "דאגה לנשמתה של ישראל". לעתים נראים גופים אלה כמבודדים במערכה – חרף קיומם של הארגונים הכללי-ארציים הגדולים והעשירים. הפוטנציאל שלהם הוא רב, אך רק מנגנון מקיף, בעל היעד הבלבדי של הסברה, יוכל לעודד את פריחתם ולהפיק את התועלת המירבית מפעולתם למען ישראל.

מעשית: אחרי שהממשלה תחליט על הקמת משרד נפרד להסברה, רצוי שתשגר נציג (בעל ידע בהווי האמריקני) שישקור את השטח ואת הדרכים המעשיות לשיתוף פעולה בין מנגנון ישראלי ובין הארגונים היהודיים, קטנים כגדולים. אך העיקר: בדיקה זאת תעשה אחרי שיוחלט על הקמת המשרד, אחרי שתתווה תכנית פעולתו, ואחרי שיוקצב לו תקציב.

בשטח הגועש של מלחמת התעמולה, על ממשלת ישראל, ללכת, כמו בתחומים אחרים, בצעדים בטוחים אף דרסטיים. וכדי לסתור שקרים, לחסל מיתוסים ולשחוט פרות קדושות – מורשת הדור שמלפני המבול, צריך להתאים את הצעדים לצרכים הממשיים, הזועקים של המדינה כאן והיום. ■

תגובות מיידיות; אך לא פחות חשוב, הם יטפלו מיד בפניות מתוך הקהילה היהודית. והיה אם בפי שגרירים אלה לא תהיה תשובה, הם יתקשרו באמצעי-הקשר שלהם, עם עמיתיהם בירושלים – שגם הם יקיימו שרות של עשרים וארבע שעות ביממה – לשם התייעצות. אם גם השגרירים לא יוכלו להכריע (משום רגישות העניין או גילוי מפתיע, וכדומה) יפנו לשר ההסברה, ותהיה השעה אשר תהיה הוא יהיה זמין כמו שר הבטחון בימי מלחמה. יש מקרים, כמובן, שאף זה לא יספיק – ויהיה צורך בפנייה לראש הממשלה. העיקר – תוך שעה-שעתיים, תהיה תשובה והכרעה בבוקר, בערב או בלילה. חשוב לא פחות: לפעמים יוחלט שהציונר המתאים לתגובה יהיה יהודי-אמריקני – ובכל מקרה ישותף בדיון חבר בגוף-הקשר האמריקני שיוקם כחלק של התוכנית.

אך שיתוף הפעולה עם הקהילה היהודית יתבטא לפי התכנית בדרך שניה, הרבה יותר מקיפה. תוקמנה באמצעות הארגונים היהודיים הפעילים למען ישראל, קבוצות פעילי הסברה בכל עיר אפשרית. ארצות הברית איננה רק עשר ערים גדולות וחשובות. מספר העיתונים, תחנות הרדיו והטלוויזיה ברחבי המדינה הוא עצום ורב – ובכל מקום נמצאים יהודים, אף ציונים, גם צעירים בעלי השכלה וכי-שורים, אשר יקבלו בהתלהבות את ההזדמנות לשרת במלחמת ההסברה למען ישראל. (כאשר כותב שורות אלה הציע פרטי תכנית כזאת בפני כנס משותף של "המנהיגות הצעירה" של ה"בונדס" ו"המגבית" גם יחד, התנפלו עליו שומעיו בדרישה נחרצת לשתף גם אותם. במיוחד ביקשו להכין גם עבורם קורס השלמה במקצועות החסרים להם. "אם מסוגלים אנחנו להסביר את צרכיה הכלכליים של ישראל", טענו, "מדוע לא נוכל להסביר את עמדותיה המדיניות?")

אם נביא בחשבון שלארגון כמו "הדסה" יש קרוב

3. עיקר הפירוט הטכני בפרק זה נלקח ממסתו של פרופ' ס. שפיגל בכתב העת ORBIS גליון סתיו 1986, עמ' 497-475.